

Motion till riksdagen 2008/09:Fi261

av **Mats Johansson (m)**

Hushållens förmögenhetsbildning

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av en långsiktig politik för att stimulera hushållens förmögenhetsbildning.

Motivering

Ett bärande element i en socialistisk samhällsmodell är att kapitalackumuleringen sker i kollektiva former, medan en mer liberal ordning bygger på individuellt sparande. Valet av modell får inte bara ekonomiska konsekvenser utan också politisk-psykologiska.

Den svenska ATP-reformen i skiftet mellan 1950- och 60-tal avgjorde för lång tid framåt hur förmögenhetsuppbyggnaden skulle ske. Ett mindre steg i rätt riktning togs med pensionsöverenskommelsen om en individuell avsättning i PPM-systemet. Men vanliga svenska hushåll lever fortfarande med små marginaler, vilket gör många medborgare beroende av politiskt bestämda transfereringar.

Några belysande fakta ur SCB:s förmögenhetsstatistik:

- ? 30 procent av svenskarna är skuldsatta eller saknar nettoförmögenhet.
- ? 40 procent av svenskarna har mindre än 19 000 kr i nettoförmögenhet.
- ? 80 procent av svenskarna är skuldsatta eller saknar nettoförmögenhet om man bortser från värdet av egen bostad.
- ? Halva befolkningen har mindre än 25 000 kr i finansiella tillgångar.
- ? Endast 8 000 personer, mindre än en promille, har finansiella tillgångar på mer än 10 miljoner kronor.

Enligt AMF Pension saknar fyra av tio LO-medlemmar privat pensionssparande. Tre av tio saknar överhuvudtaget ekonomisk buffert. Enligt en undersökning från Länsförsäkringar klarade under den socialdemokratiska rege-

Fel! Okänt namn på

ringen 43 procent av svenskarna inte att bo kvar om kostnaderna ökade eller inkomsterna minskade med 2 000 kronor per månad (2004).

Statistiken talar ett tydligt språk: I ett av världens rikaste länder saknar det stora folkflertalet en egen ekonomisk trygghet.

Förmögenhetsuppbyggnaden i Sverige har i stället skett i kollektiva former:

- ? Staten har över decennierna byggt upp ett företagsimperium värderat till 770 miljarder kronor (våren 2008). Staten är fortfarande Sveriges största företagsägare.
- ? AP-fonderna värderades 2007 till 898 miljarder kronor – nästan en fördubbling på fem år.
- ? Det kapital som fonderats för att trygga de kollektivavtalade försäkringarna uppgick 2004 till 1 296 miljarder kronor.

Den senaste tidens händelser på de internationella finansmarknaderna har illustrerat att uppgifter om tillgångars värde inte är beständiga. Men relationerna mellan enskild och kollektiv förmögenhetsbildning ger en entydig bild av ett samhälle där individens trygghet är beroende av beslut om kollektiva förmögenheter. Beslut som den enskilde inte kan påverka annat än marginellt genom sitt deltagande i demokratiska processer.

I internationell jämförelse framstår Sverige som ett extremland. I vårt östra grannland Finland har medianpersonen dubbelt så stor förmögenhet som mediansvensken. I Storbritannien är medianförmögenheten fyra gånger så stor som i Sverige och i Italien är den åtta gånger så stor.

Kollektivisering av förmögenhetsbildningen har gett vårt land en extremt ojämn förmögenhetsfördelning. Mätt med s.k. ginikoefficient, som tar hänsyn till hela fördelningen, är den ojämnare än den i t.ex. USA, som för många framstår som ett ytterst ojämnt samhälle. I Sverige är det normala att helt sakna en egen ekonomisk buffert.

Det borde vara möjligt att bygga upp en förmögenhet genom vanligt lönearbete i Sverige. Det statistiska sambandet mellan förmögenhet och bruttoinkomst är också näst intill obefintligt i vårt land. Vi har skapat ett samhälle där vägen till förmögenhet går via arv, lotterivinster eller lyckosamma bostadsaffärer.

Det förhållandet har fått vittgående konsekvenser för värderingar och betenden. För människor utan egna tillgångar blev det under 1900-talet naturligt att i avsaknad av marginaler ställa krav på samhället, staten eller kommunen. Den inlärda och påtvingade hjälplösheten skapade under det gångna halvsekllet en offermentalitet där ansvar och initiativ lades på någon annan.

En attitydundersökning som genomförts av United Minds visar dock att en relativ blygsam förmögenhet är tillräcklig för att påverka attityderna till mer eget ansvar och mindre förlitan på staten. En grupp människor som kan disponera 100 000 kr inom ett par dagar visar genomgående i ett stort antal attitydfrågor att de är mer benägna att lita till sin egen kraft jämfört med en grupp som kan disponera mindre än 20 000 kr.

Undersökningen belyser ett moment 22: För att människor ska kunna ta större ansvar för sina liv måste de ha bättre ekonomiska möjligheter att göra

detta. Det förutsätter lägre skatter och följaktligen lägre offentliga utgifter. Men lägre offentliga utgifter uppfattas som ett hot av många människor som saknar egna ekonomiska resurser.

Alliansregeringen har genom betoningen av arbetslinjen och tillhörande skattelättnader vänt på begreppen; egen försörjning ska leda till ökade marginaler. Ett fullföljande av den linjen bygger på möjligheten att med fortsatta skattesänkningar stimulera till arbete, företagande och utbildning.

Som komplettering behövs en förmögenhetspolitik som omfattar hela befolkningen. Det anknyter till en idétradition inom flera allianspartier, tydligast manifesterad i Jarl Hjalmarsons begrepp ägardemokrati.

En metod är att ge de enskilda en rättsligt bindande äganderätt till det kapital som garanterar deras pensioner. Detta borde vara en självklarhet när det gäller PPM-fonderna som de enskilda har ett förvaltningsansvar för. Med en äganderätt till pensionskapital och framtida pension skulle det bli möjligt att pantsätta delar av framtida pensioner och därigenom också möjligt för människor att få disponera sin andel av det kapital som nu är kollektivt.

Ett annat sätt är att föra över delar av ägandet av de statliga företagen, eller av det kapital de representerar, till hushållen i lämpliga sparformer.

Möjligheterna att individualisera kollektivt kapital har beskrivits i bl.a. nationalekonomen Dick Klings uppmärksammade bok ”Radhusproletärer och ombudskapitalister”. Frågeställningen har också allt mer uppmärksamats i medierna. Det kan förmodas att det i takt med en allt mer fördjupad diskussion på detta område kommer att utvecklas fler idéer om hur den enskilda förmögenhetsuppbyggnaden kan underlättas. Det viktiga är inte att nu ta ställning till de specifika metoderna för att åstadkomma detta, utan att ge underlag för politiken att inriktas mot målet att ge hushållen en större egen ekonomisk buffert och att kollektiva förmögenheter överförs till medborgarna i takt därmed.

En privatisering av förmögenhetsuppbyggnaden är viktig inte bara för hushållen. Den är också styrande för näringslivets utveckling. Nyföretagandet i Sverige är lågt jämfört med andra ekonomier på samma utvecklingsnivå.

Den vanligaste orsaken till att företagsdrömmar inte förverkligas är brist på kapital. Unga människor som har en bra affärsidé men inget kapital kan oftast inte vända sig till släktingar eller vänner för att få hjälp. Dessa har som regel inga förmögenheter och därmed inte heller några möjligheter att hjälpa till med startkapital. Deras pengar finns i AP-fonder eller i den statliga företagsfären. Och där är de oåtkomliga för unga förhoppningsfulla entreprenörer.

Stockholm den 1 oktober 2008

Mats Johansson (m)